

Briuselis, 2017 01 24
COM(2017) 32 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**PAGAL SESV 25 STRAIPSNĮ
Pažanga siekiant veiksmingos ES pilietybės 2013-2016 m.**

1. ĮVADAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 25 straipsnyje reikalaujama, kad Komisija Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui kas trejus metus atsiskaitytų, kaip taikomos Sutarties II dalies nuostatos dėl nediskriminavimo ir Sąjungos pilietybės¹. Pagal SESV 25 straipsnį pateikta aštuntoji ataskaita apima **2013 m. sausio 1 d. – 2016 m. birželio 30 d. laikotarpį**².

Šioje ataskaitoje apžvelgiamos SESV II dalies nuostatos dėl Sąjungos pilietybės, nediskriminavimo, teisės laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, teisės balsuoti ir būti kandidatais vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimuose valstybėje narėje, kurioje asmuo gyvena, teisės į konsulinę apsaugą, teisės teikti peticijas Europos Parlamentui ir teisės kreiptis į Europos ombudsmeną. Ataskaita pridedama prie 2016 m. ES pilietybės ataskaitos „Piliečių teisių stiprinimas demokratinių pokyčių Sąjungoje“.

2. NEDISKRIMINAVIMAS DĖL PILIETYBĖS (SESV 18 STRAIPSNIS)

Pagal SESV 18 straipsnį³ Sutarčių taikymo srityje, nepažeidžiant jose esančių specialių nuostatų, draudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės⁴.

Sprendime *Rüffer*⁵ byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – Teismas) išaiškino, kad pagal SESV 18 ir 21 straipsnius (dėl laisvo judėjimo) užkertamas kelias taikyti nacionalines taisykles, pagal kurias valstybės narės specialaus teritorinio vieneto teismų procesuose teisė vartoti ne šalies oficialią kalbą suteikiama tik tos valstybės piliečiams, gyvenantiems tame teritoriniame vienete.

3. KOVA SU DISKRIMINACIJA DĖL LYTIES, RASINĖS ARBA ETNINĖS KILMĖS, RELIGIJOS AR TIKĖJIMO, NEGALIOS, AMŽIAUS ARBA SEKSUALINĖS ORIENTACIJOS (SESV 19 STRAIPSNIS)

3.1. Įvadas

SESV 19 straipsnyje numatyta, kad ES turi imtis deramų veiksmų siekdama kovoti su diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos⁶.

2014 m. sausio mėn. Komisija pateikė bendrą ataskaitą⁷ dėl Rasinės lygybės direktyvos⁸ ir Lygių galimybių užimtumo srityje direktyvos⁹ įgyvendinimo. Ataskaitoje padaryta išvada,

¹ Metinėse ataskaitose dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos taikymo pateikiama atnaujinta informacija apie pažangą, susijusią su Sąjungos pilietybės teisėmis.

² Kitoje pagal SESV 25 straipsnį rengiamoje ataskaitoje bus apsvarstyti nuo 2016 m. birželio 30 d. paskelbti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai.

³ Taip pat žr. ES pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnio 2 dalį.

⁴ Ši nuostata nedaro poveikio Sutarties specialiosioms nuostatomis.

⁵ Sprendimas *Grauel Rüffer* byloje, C-322/13. Byla buvo susijusi su vokiečių kalbos vartojimu Italijos Bolcano provincijos civiliniuose teismuose.

⁶ Taip pat žr. ES pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnio 1 dalį.

⁷ COM(2014) 2 final.

⁸ Direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, OL L 180, 2000 7 19, p. 22–26.

kad valstybės narės perkėlė direktyvas, o pagrindiniai likę uždaviniai yra didinti informuotumą apie taikomą apsaugą ir gerinti praktinį įgyvendinimą ir taikymą, ir pabrėžiama, kad šiuo tikslu bus itin svarbu stiprinti nacionalinių lygybės įstaigų vaidmenį.

2015 m. gegužės mėn. Komisija pateikė ataskaitą¹⁰ dėl Direktyvos, įgyvendinančios vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis¹¹. Ataskaitoje daroma išvada, jog visos valstybės narės ėmėsi veiksmų, kad direktyvą perkeltų į nacionalinę teisę ir nustatytų ją įgyvendinant privalomas procedūras bei įsteigtų šiuo tikslu būtinas institucijas, o pagrindinis uždavinys buvo nustatyti, kaip valstybės narės užtikrina, kad jų administracinės, teisminės bei lygybės įstaigos užtikrintų sistemingą ir visapusišką praktinę nukentėjusių asmenų apsaugą.

2015 m. gruodžio mėn. Komisija paskelbė LGBTI asmenų lygybės skatinimo veiksmų sąrašą¹².

Komisija remia vienodą požiūrį į romus, didžiausią etninę mažumą Europos Sąjungoje. 2013 m., vadovaudamasi Komisijos iniciatyva, Taryba priėmė rekomendaciją dėl romų veiksmingų integravimo priemonių valstybėse narėse¹³.

Remdamasi iš kiekvienos valstybės narės, nevyriausybių organizacijų (NVO), tarptautinių organizacijų ir ES pagrindinių teisių agentūros gauta informacija, Komisija paskelbė ES romų integracijos nacionalinių strategijų plano įgyvendinimo vertinimo metines ataskaitas¹⁴.

3.2. Teismo praktikos tendencijos

Trijuose sprendimuose Teismas išaiškino, kad Lygių galimybių užimtumo srityje direktyva taikoma draudimui diskriminuoti dėl seksualinės orientacijos ir remiantis negalios sąvoka.

Sprendime *Accept*¹⁵ byloje Teismas išreiškė požiūrį, jog futbolo klubo „rėmėjo“ viešas pareiškimas, kad jis niekada nesamdytų homoseksualaus žaidėjo, galėtų būti *prima facie* diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos prielaida. Siekiant nuginčyti šią prielaidą, iš futbolo klubo, kaip darbdavio, nebuvo reikalaujama įrodyti, kad jis pasamdė konkrečios seksualinės orientacijos asmenis, nes taip būtų pažeidžiama teisė į privatumą, tačiau klubas galėjo remtis, pavyzdžiui, savo įdarbinimo politikos lygybės nuostatomis arba aiškiai atsiriboti nuo pareiškimo.

Sprendime *Kaltoft*¹⁶ byloje Teismas nesutiko ES teisės aiškinti taip, tarsi joje būtų nustatytas bendrasis nediskriminavimo darbe ir profesinėje srityje dėl nutukimo principas. Vis dėlto Lygių galimybių užimtumo srityje direktyvoje minima sąvoka „negalia“ turi būti suprantama

⁹ Direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, OL L 303, 2000 12 2, p. 16–22.

¹⁰ COM(2015) 190 *final*.

¹¹ Direktyva 2004/113/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, OL L 373, 2004 12 21, p. 37–43.

¹² http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/lgbti_actionlist_en.pdf

¹³ 2013 m. gruodžio 9 d. Tarybos rekomendacija dėl romų veiksmingų integravimo priemonių valstybėse narėse (2013/C 378/01).

¹⁴ Naujausioje ataskaitoje (COM(2016) 424 *final*, 2016 6 27) pirmą kartą apžvelgiamos priemonės, kurias valstybės narės įgyvendino vadovaudamosi 2013 m. gruodžio 9 d. Tarybos rekomendacija dėl romų veiksmingų integravimo priemonių valstybėse narėse.

¹⁵ Sprendimas *Asociația ACCEPT* („Becali“) byloje, C-81/12.

¹⁶ Sprendimas *Kaltoft* byloje, C-354/13

taip, kad ji susijusi su apribojimais, atsirandančiais dėl ilgalaikių fizinių, protinių ar psichikos sutrikimų, kurie kartu su įvairiomis kliūtėmis gali trukdyti visapusiškai ir veiksmingai užsiimti profesine veikla tokiomis pačiomis kaip ir kitų darbuotojų sąlygomis.

Be to, sprendime *Nikolova*¹⁷ byloje Teismas nusprendė, kad Rasinės lygybės direktyvoje nustatytu draudimu diskriminuoti dėl etninės kilmės buvo galima apsaugoti pareiškėją, kuri nebuvo romų kilmės, jeigu atitinkama priemonė turėjo poveikį ir romų kilmės asmenims, ir kitiems, kurie taip pat gyveno tame pačiame rajone ir kuriems priemonė turėjo poveikį.

4. SAJUNGOS PILIETYBĖ (SESV 20 STRAIPSNIO 1 DALIS)

4.1. Įvadas

SESV 20 straipsnyje numatyta, kad kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra ir Sąjungos pilietis. Sąjungos pilietybė ne pakeičia valstybės pilietybę, o ją papildo. Nors pilietybės įgijimo ir jos netekimo sąlygas, deramai atsižvelgdama į Sąjungos teisę¹⁸, nustato kiekviena valstybė narė, suteikiant valstybės narės pilietybę kartu suteikiama ir ES pilietybė bei su ja susijusios teisės, kuriomis galima naudotis visoje Sąjungoje. Todėl Komisija mano, kad valstybės narės savo prerogatyva suteikti pilietybę turėtų naudotis palaikydamos nuoširdų bendradarbiavimą, kaip reikalaujama Sutartyse.

Šiomis aplinkybėmis Komisija išnagrinėjo nacionalines „investuotojų schemas“, kuriomis ES nepriklausančių šalių piliečiams už investicijas suteikiamos pilietybės teisės. Dauguma valstybių narių taiko schemas, pagal kurias investuotojams, kurie nėra ES piliečiai, leidžiama gyventi jų teritorijoje.

Komisija ėmėsi intervencinių veiksnių vienoje valstybėje narėje, kuri investuotojams suteikdavo pilietybę vien už investicijas. Ta valstybė narė iš dalies pakeitė savo schemą, į ją įtraukdama reikalavimą iki pilietybės įgijimo šalyje praktiškai būti pragyvenus vienus metus¹⁹. Komisija palaiko dialogą su kita valstybe nare, kuri suteikia pilietybę vien už investicijas.

Ataskaitiniu laikotarpiu Komisija išnagrinėjo 14 skundų, 56 laiškus ir (arba) individualias užklausas, 23 klausimus ir 7 šios srities peticijas iš Europos Parlamento, daugiausia susijusias su informacija, kaip gauti valstybės narės pilietybę ir koks yra ES pilietybės pobūdis. Minėtuose dokumentuose taip pat buvo aiškinamasi, kaip valstybės narės turėtų naudotis savo kompetencija suteikti pilietybę deramai atsižvelgdamos į ES teisę.

4.2. Teismo praktikos tendencijos

Sprendime *Alopa*²⁰ byloje Teismas konstatavo, kad ES pilietybės neturintys asmenys, kurie yra pagrindiniai ES pilietybę turinčio vaiko globėjai, gali gyventi su savo vaiku priimančiojoje valstybėje narėje pagal SESV 20 straipsnį, jeigu atsisakius suteikti jiems tokią teisę tas ES pilietis netektų praktinės galimybės iš esmės naudotis ES pilietybės statuso suteikiamomis teisėmis.

¹⁷ Sprendimas *Chez* byloje, C-83/14.

¹⁸ Sprendimas *Rottmann* byloje, C-135/08.

¹⁹ http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-18_en.htm

²⁰ Sprendimas *Alopa ir kiti* byloje, C-86/12.

5. TEISĖ LAISVAI JUDĖTI IR GYVENTI VALSTYBIŲ NARIŲ TERITORIJOJE (SESV 20 STRAIPSNIO 2 DALIES A PUNKTAS IR 21 STRAIPSNIS)

5.1. Įvadas

Pagal SESV 20 straipsnio 2 dalies a punktą ir 21 straipsnį Sąjungos piliečiai turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, laikydamiesi Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų.

Dauguma piliečių šią teisę laiko vienu iš pagrindinių narystės Europos Sąjungoje teikiamų pranašumų²¹. Absoliuti dauguma ES piliečių visose ES valstybėse narėse mano, kad laisvas asmenų judėjimas Europos Sąjungoje teikia bendrą naudą jų šalies ekonomikai²².

2015 m. daugiau kaip 15 mln. ES piliečių gyveno arba dirbo ES šalyje, kuri nėra jų pilietybės šalis. Daug didesnė dalis ES piliečių laikinai lankėsi kitose valstybėse narėse atostogų tikslais, lankė draugus, šeimos narius arba vyko ten verslo tikslais.

Ataskaitiniu laikotarpiu Komisija išnagrino 613 piliečių skundų, 309 laiškus ir (arba) individualias užklausas, 75 klausimus ir 46 peticijas iš Europos Parlamento dėl teisės laisvai judėti. Daugelis šių dokumentų susiję su ES piliečių šeimų narių, neturinčių ES pilietybės, teise atvykti ir gyventi šalyje (vizų ir Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelių išdavimo sąlygos, papildomi formalumai) ir sąlygomis, kuriomis ES piliečiai gali naudotis savo teise laisvai judėti.

Mobilūs ES piliečiai, susiduriantys su netinkamo ES teisės taikymo atvejais, gali gauti pagalbą iš Vidaus rinkos problemų sprendimo tinklo (SOLVIT)²³, įsteigto siekiant greitai reaguoti ir rasti sprendimus nacionaliniu lygmeniu. 2013–2015 m. SOLVIT nagrinėjo 979 atvejus dėl laisvo asmenų judėjimo²⁴.

ES piliečiai taip pat gali naudotis Komisijos portalu *Europe Direct*²⁵, kuriame ES piliečiams suteikiama bendra informacija apie ES ir patarimai Sąjungos piliečių teisių klausimais. Ataskaitiniu laikotarpiu portalui *Europe Direct* buvo pateiktos 14 549 užklausos dėl laisvo asmenų judėjimo.

5.2. Teismo praktikos tendencijos

Teismas teisę laisvai judėti aiškino įvairiuose pastarojo meto sprendimuose. Konkrečiai – jis dar labiau patikslino, kaip teisė laisvai judėti taikoma tam tikriems atvejams, susijusiems su ekonomiškai neaktyviais ES piliečiais, darbo ieškančiais ES piliečiais ir ES piliečių šeimų nariais iš trečiųjų šalių.

²¹ 57% standartinės „Eurobarometro“ apklausos Nr. 83 respondentų, 2015 m. gegužės mėn.

²² 71% greitosios „Eurobarometro“ apklausos Nr. 430 ES pilietybės klausimais respondentų, 2015 m. spalio mėn.

²³ SOLVIT yra nacionalinių administravimo institucijų teikiama paslauga visoje ES ir EEE. Nacionaliniai SOLVIT centrai priima piliečių skundus, bendradarbiauja naudodamiesi internetine duomenų baze ir taip padeda piliečiams neteisminiu būdu nemokamai išspręsti problemas.

²⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/solvit/index_en.htm

²⁵ <http://europa.eu/contact/>

5.2.1 *Ekonomiškai neaktyvių ES piliečių galimybė naudotis išmokomis ir (arba) socialine parama*

Sprendime **Brey**²⁶ byloje Teismas nusprendė, kad ES teisė neužkerta kelio nacionalinės teisės aktais nustatyti, kad socialinės paramos išmokų skyrimas ekonomiškai neaktyviam ES piliečiui priklauso nuo Laisvo judėjimo direktyvoje nustatytų sąlygų, taikomų naudojimuisi teise gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, įvykdymo²⁷. Vis dėlto direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės parodytų tam tikrą finansinį solidarumą, ypač tada, kai kyla laikinų sunkumų, ir todėl *automatiškai* neatsisakytų skirti socialinės paramos išmokų ES piliečiams, susiduriantiems su laikiniais sunkumais *teisėtai gyvenant kitoje valstybėje narėje*. Priimančioji valstybė narė, vertindama, ar neaktyvus ES pilietis tapo nepagrįsta našta jos socialinės paramos sistemai, turi atsižvelgti į visas individualaus atvejo aplinkybes.

Sprendime **Dano**²⁸ byloje Teismas nagrinėjo atvejį, kai ekonomiškai neaktyvus ES pilietis neatitiko Laisvo judėjimo direktyvoje išdėstytų sąlygų (turėti pakankamai išteklių), kad atvykęs į priimančiąją valstybę narę įgytų teisę gyventi šalyje. Teismas nusprendė, kad nacionalinės teisės aktai, kuriais užkertamas kelias skirti specialias neįmokines pinigines išmokas, laikytinas socialinės paramos išmokomis kitų valstybių narių piliečiams, tuo atveju atitinka ES teisę. Siekiant nustatyti, ar ekonomiškai neaktyvus ES pilietis turi pakankamai išteklių, reikėtų konkrečiai įvertinti kiekvieno tokio asmens finansinę padėtį, neatsižvelgiant į prašomas skirti socialines išmokas.

5.2.2 Darbo ieškančių asmenų galimybė naudotis socialine parama

Sprendime **Alimanovic**²⁹ byloje Teismas nusprendė, kad darbo ieškantys asmenys iš kitos valstybės narės, kurie kitoje valstybėje narėje dirbo mažiau negu metus, o tada nesėkmingai ieškojo darbo dar šešis mėnesius, išsaugo savo darbuotojo statusą ne mažiau kaip šešis mėnesius, per kuriuos jiems taikomas vienodas požiūris ir teisė į socialinės paramos išmokas. Tam laikotarpiui pasibaigus, priimančioji valstybė narė gali nutraukti tokias išmokas nenagrinėdama individualaus atvejo.

Sprendime **Garcia-Nieto**³⁰ byloje Teismas išaiškino, kad darbo ieškantiems asmenims iš kitų valstybių narių gali būti neskiriama socialinė parama per pirmuosius tris jų darbo paieškos mėnesius, nenagrinėjant individualaus atvejo, jeigu jie anksčiau nedirbo priimančiojoje valstybėje narėje (pirmą kartą darbo ieškantys asmenys).

5.2.3 *ES piliečių šeimų narių, neturinčių ES pilietybės, teisė gyventi priimančiojoje valstybėje narėje*

Teismas išaiškino konkrečius Sąjungos piliečių šeimų narių, neturinčių ES pilietybės, teisės gyventi priimančiojoje valstybėje narėje aspektus.

Sprendime **Alopa**³¹ byloje Teismas konstatavo, kad ES pilietybės neturintys asmenys, kurie yra pagrindiniai ES pilietybę turinčio vaiko globėjai, gali gyventi su savo vaiku

²⁶ Sprendimas *Brey* byloje, C-140/12.

²⁷ Direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimų narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje (Laisvo judėjimo direktyva) 7 straipsnio 1 dalies b punktas.

²⁸ Sprendimas *Dano* byloje, C-333/13, žr. 78–79 dalis.

²⁹ Sprendimas *Alimanovic* byloje, C-67/14.

³⁰ Sprendimas byloje *García-Nieto ir kiti*, C-299/14.

³¹ Sprendimas *Alopa ir kiti* byloje, C-86/12.

priimančiojoje valstybėje narėje pagal SESV 21 straipsnį, jeigu ES pilietis atitinka Laisvo judėjimo direktyvoje išdėstytas sąlygas.

Sprendime *McCarthy*³² byloje Teismas nusprendė, jog valstybė narė negali reikalauti, kad ES piliečio šeimos narys, neturintis ES pilietybės, tačiau turintis kitos valstybės narės išduotą Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelę³³, prieš atvykdamas į priimančiosios valstybės narės teritoriją pirmiausia gautų vizą.

5.2.4 ES piliečio šeimos narių, neturinčių ES pilietybės, teisė gyventi to ES piliečio pilietybės valstybėje narėje

Be to, Teismas išaiškino sąlygas, kuriomis ES piliečių šeimos nariai, neturintys ES pilietybės, gali naudotis išvestine teise gyventi ES piliečių pilietybės valstybėse narėse, kai piliečiai grįžta su savo šeimos nariais realiai praktiškai pasinaudoję savo teise laisvai judėti.

Sprendime *S ir G*³⁴ byloje Teismas nusprendė, kad ES piliečiai, gyvenantys savo pilietybės valstybėje narėje, bet nuolat darbo tikslais vykstantys į kitą valstybę narę, patenka į SESV 45 straipsnio taikymo sritį ir tokiu būdu naudojami savo teise laisvai judėti kaip darbuotojai. ES pilietybės neturintis šeimos narys gauna išvestinę teisę gyventi ES piliečio kilmės valstybėje narėje, jeigu ES pilietis gyvena toje valstybėje narėje, tačiau reguliariai vyksta į kitą valstybę narę dirbti, jeigu, atsisakius suteikti tokią teisę, iš vienos valstybės narės į kitą reguliariai vykstantis ES pilietis būtų atgrasomas nuo praktinės galimybės naudotis savo, kaip darbuotojo, teise laisvai judėti.

Sprendime *O ir B*³⁵ byloje Teismas nusprendė, jog tais atvejais, kai piliečiai naudojami savo teise laisvai judėti pagal SESV 21 straipsnį, jų „realus gyvenimas“ priimančiojoje valstybėje narėje jiems grįžus lemia išvestinę ES pilietybės neturinčio asmens, su kuriuo jie gyvena kaip šeimos nariai, teisę gyventi šalyje (pagal SESV 21 straipsnį). Iš esmės taip yra tais atvejais, kai ES pilietis ir ES pilietybės neturintis jo šeimos narys priimančiojoje valstybėje narėje Laisvo judėjimo direktyvoje³⁶ išdėstytomis sąlygomis gyvena bent tris mėnesius ir toje šalyje sukūrė ar sustiprino savo šeimos gyvenimą.

5.2.5 ES piliečių buvusių šeimos narių teisė gyventi šalyje

Teismas taip pat priėmė sprendimus dėl ES piliečio ir ES pilietybės neturinčio asmens, gyvenusio valstybėje narėje, santuokos nutraukimo atveju. Sprendime *Singh*³⁷ byloje ES pilietis išvyko iš priimančiosios valstybės narės prieš pradėdamas santuokos nutraukimo procesą, o ES pilietybės neturintis sutuoktinis ten liko. Teismas nusprendė, kad pastarasis išsaugo teisę gyventi šalyje tik tuo atveju, jei ši teisė galiojo pradedant santuokos nutraukimo procesą. Šis aiškinimas patvirtintas sprendime *NA*³⁸ byloje.

5.2.6 Atsisakymas pripažinti mobilių ES piliečių vardus ir pavardes

Sprendime *Bogendorff von Wolffersdorff*³⁹ byloje Teismas nustatė, kad Vokietijos valdžios institucijų atsisakymas pripažinti dvigubą pilietybę turinčio Vokietijos ir Jungtinės Karalystės

³² Sprendimas *McCarthy* byloje, C-202/13.

³³ Taip įvykdomos Laisvo judėjimo direktyvos sąlygos.

³⁴ Sprendimas *S ir G* byloje, C-457/12.

³⁵ Sprendimas *O and B* byloje, C-456/12.

³⁶ Laisvo judėjimo direktyvos 7 arba 16 straipsniai.

³⁷ Sprendimas *Singh* byloje, C-218/14.

³⁸ Sprendimas *Secretary of State for the Home Department prieš N. A* byloje, C-115/15.

³⁹ Sprendimas *Bogendorff von Wolffersdorff* byloje, C-438/14.

piliečio laisvai pasirinktus vardus ir Jungtinėje Karalystėje teisėtai įgytą pavardę, turinčius keletą kilmingumo požymių, yra teisės laisvai judėti ir gyventi Europos Sąjungoje ribojimas. Vis dėlto Teismas nusprendė, kad ribojimas tuo atveju gali būti pateisinamas viešosios tvarkos tikslais, jeigu jis yra tinkamas ir reikalingas lygybės prieš įstatymą principui (Vokietijoje) užtikrinti, ir pateikė išsamias gaires, padėdamas nacionaliniam teismui pasverti faktus ir teisę.

5.3. Komisijos veiksmai

5.3.1 Pagalba valstybėms narėms ir piliečiams

Komisija parengė keletą priemonių, jomis informuodama piliečius ir nacionalinės valdžios institucijas apie teises laisvai judėti ir apie tai, kaip jas tinkamai taikyti. Pirmiausia ji įdiegė **e. mokymosi priemonę**, kuria nacionalinėms administravimo institucijoms, sprendžiančioms ES piliečių klausimus, padedama geriau suprasti ir taikyti laisvo judėjimo taisyklės⁴⁰.

2014 m. Komisija priėmė komunikatą *Pagalba nacionalinėms institucijoms kovojant su piktnaudžiavimu teise laisvai judėti*⁴¹ ir *Vadovą, kaip spręsti ES piliečių ir ne ES piliečių galimų fiktyvių santuokų problemą atsižvelgiant į ES teisės nuostatas dėl laisvo ES piliečių judėjimo*⁴², kurių pagrindinis tikslas – padėti nacionalinėms valdžios institucijoms kovoti su galimu piktnaudžiavimu teise laisvai judėti.

Komisija **ekspertų grupėje dėl asmenų teisės laisvai judėti** toliau bendradarbiavo su valstybių narių ekspertais siekdama nustatyti ES teisės aktų, susijusių su ES piliečių laisvo judėjimo teise aiškinimo sunkumus ir išsiaiškinti problemas, taip pat keistis informacija apie piktnaudžiavimą bei sukčiavimą ir keistis gerąja patirtimi.

2013 ir 2014 m. dviem tyrimais buvo įvertinta, kaip ES laisvo judėjimo taisyklės taikomos vietoje ir koks jų poveikis vietos lygmeniu⁴³, o 2014 m. vasario mėn. buvo surengta konferencija, kurioje buvo aptartas ES judumo poveikis vietos lygmeniu ir buvo keičiamasi geriausia patirtimi⁴⁴.

2013 m. lapkričio mėn. Komisija paskelbė komunikatą *Laisvas ES piliečių ir jų šeimų judėjimas. Penki veiksmai, kuriais siekiama pokyčių*⁴⁵, kuriame paaiškinamos su laisvu judėjimu susijusios teisės ir pareigos, išdėstomos ES teisėje įtvirtintos sąlygos ir apribojimai ir atsakoma į kai kurioms valstybėms narėms rūpimus klausimus. „Penkiais veiksmais“ siekiama padėti valstybėms narėms taikyti ES teisės aktus ir priemones, kad būtų išnaudotos visos jų teikiamos galimybės, be kita ko, visapusiškai naudojantis ES struktūriniais ir investicijų fondais.

⁴⁰ Priemonė taps prieinama visomis oficialiosiomis kalbomis. Nacionalinės administravimo institucijos taip pat galės pridėti jų požiūriu aktualią informaciją apie savo nacionalines taisykles.

⁴¹ COM(2014) 604 *final*.

⁴² SWD(2014) 284 *final*.

⁴³ ES piliečių ir jų šeimos narių laisvo judėjimo ES taisyklių ir jų praktinio taikymo vertinimas (2013 m. spalio mėn.) http://ec.europa.eu/justice/citizen/document/files/evaluation_of_eu_rules_on_free_movement-final_report.pdf ES piliečių judėjimo poveikio vietos lygmeniu vertinimas (2014 m. sausio mėn.) http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/dg_just_eva_free_mov_final_report_27.01.14.pdf

⁴⁴ <http://ec.europa.eu/justice/events/intra-eu-mobility-2014/>

⁴⁵ COM(2013) 837 *final*.

2013 m. Komisija paskelbė vartotojams patogią šios srities informaciją, išleisdama vadovą *Laisvė judėti ir gyventi Europoje. Jūsų, kaip ES piliečio, teisių vadovas*⁴⁶.

5.3.2 Problemos, susijusios su teisėmis laisvai judėti

Komisija toliau aktyviai užtikrino veiksmingą teisių laisvai judėti perkėlimą į visų valstybių narių nacionalinę teisę. Ji nustatė ir išskėlė įvairius klausimus, kurių didžiąją daugumą valstybės narės išaiškino arba išsprendė iš dalies pakeisdamos savo teisės aktus arba įsipareigodamas tai padaryti.

Iki 2013 m. pabaigos Komisija buvo baigusi pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš keturias valstybes nares⁴⁷. 2014 ir 2015 m. naujus teisės aktus priėmė dar penkios valstybės narės⁴⁸. Komisija ir toliau su jomis palaiko dialogą, siekdama užtikrinti, kad būtų tinkamai sprendžiamos dar neišspręstos problemos.

Pagrindiniai procedūrose iškelti klausimai susiję su Sąjungos piliečių šeimų narių, neturinčių ES pilietybės, įskaitant tos pačios lyties sutuoktinius ar partnerius⁴⁹, teisėmis atvykti ir gyventi šalyje, ypač su vizų ir Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelių išdavimo ES pilietybės neturintiems šeimų nariams sąlygomis, taip pat su materialiosios ir procesinės teisės nuostatomis, kuriomis užtikrinama ES piliečių apsauga nuo išsiuntimo.

Komisija toliau tęsė savo darbą gindama ES piliečių teises nebūti diskriminuojamiems ir naikindama laisvo judėjimo kliūtis, susijusias su asmeninių vardų ir pavardžių, įgytų ar pakeistų pagal vienos valstybės narės teisę, pripažinimu kitoje valstybėje narėje. 2014 m. Belgija, reaguodama į Komisijos iškeltus klausimus, priėmė naują savo Civilinio kodekso dalinio pakeitimo įstatymą. Šiuo pakeitimu tėvams suteikiama teisė naujagimiui arba įvaikintam vaikui suteikti tėvo arba motinos, arba abiejų tėvų pavardes.

Komisija toliau stebi, kaip įgyvendinamos laisvo judėjimo taisyklės, ir bendradarbiaudama su atitinkamomis valstybėmis narėmis sprendžia neišspręstus klausimus.

5.3.3 Kiti Komisijos veiksmai arba iniciatyvos, kuriomis palengvinama galimybė naudotis teisėmis laisvai judėti⁵⁰

(a) Viešų dokumentų judėjimo supaprastinimas

ES piliečiams, gyvenantiems kitoje ES šalyje arba tiesiog norintiems pasinaudoti kokia nors teise arba įvykdyti pareigą kitoje ES šalyje, gali tekti pristatyti viešą dokumentą. 2013 m. Komisijai pateikus pasiūlymą⁵¹, 2016 m. buvo priimtas *Reglamentas (ES) 2016/1191 viešų dokumentų apyvartai pagerinti*.

(b) Tarpvalstybinių šeimų gyvenimo palengvinimas

⁴⁶ http://ec.europa.eu/justice/citizen/document/files/guide-free-mo-2013_lt.pdf

⁴⁷ Kipras, Italija, Malta ir Ispanija.

⁴⁸ Belgija, Vokietija, Lenkija, Švedija ir Jungtinė Karalystė.

⁴⁹ Taip pat žr. ES Pagrindinių teisių chartijos taikymo metinę ataskaitą.

⁵⁰ Ne visais šiame skirsnyje aprašytais veiksmais taikomos SESV II dalies nuostatos. Vis dėlto šiame skirsnyje jie paminėti, nes jais palengvinama galimybė naudotis teisėmis laisvai judėti.

⁵¹ COM(2013) 228 *final*.

2012 m. priimta ir nuo 2015 m. rugpjūčio 17 d. taikomame *Paveldėjimo reglamente*⁵² supaprastinami tarptautinio paveldėjimo atvejai (t. y. paveldėjimas su tarpvalstybiniais elementais: pvz., mirusysis gyveno ne savo kilmės šalyje arba turėjo turto keliose šalyse, arba mirusiojo paveldėtojai gyvena kitoje šalyje). Reglamente nustatoma valstybė narė, atsakinga už paveldėjimo įvykdymą, taikytina nacionalinė teisė, vykdymo užtikrinimas ir įrodymas visoje Europos Sąjungoje pagal Europos paveldėjimo pažymėjimą. 2014 m. Komisija priėmė Reglamentą⁵³, kuriuo įgyvendinamas Paveldėjimo reglamentas sukuriant tam tikras formas, ypač Europos paveldėjimo pažymėjimo formą.

Santuokos nutraukimo ir gyvenimo skyrium klausimais dabar šešiolikoje valstybių narių taikomas reglamentas, kuriuo nustatoma, kokios šalies taisyklės turėtų būti taikomos tarptautiniam santuokos nutraukimui arba gyvenimui skyrium⁵⁴. Reglamentas buvo priimtas 2010 m. keturiolikai valstybių narių vykdant tvirtesnę bendradarbiavimą⁵⁵. Nuo 2014 m. prisijungė Lietuva⁵⁶, o nuo 2015 m. – Graikija⁵⁷. Šiose šešiolikoje valstybių narių gyvenantys piliečiai gali pasirinkti, kad jų santuokos nutraukimui ar gyvenimui skyrium taikytina teisė būtų šalies, kurioje yra jų įprastinė gyvenamoji vieta arba kurioje paskutinį kartą buvo jų įprastinė gyvenamoji vieta, arba bet kurio iš sutuoktinių pilietybės šalies, arba šalies, kurioje nagrinėjamas santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium procesas, teisė.

Santuokos ir tėvų pareigų klausimais 2014 m. Komisija po beveik 10 metų taikymo priėmė vadinamojo reglamento „Briuselis IIa“⁵⁸ taikymo vertinimo ataskaitą. 2016 m. birželio 30 d. Komisija ėmėsi tolesnių veiksmų pasiūlydama reglamento „Briuselis IIa“ pakeitimus – jais patobulinamos ES taisyklės, kuriomis vaikai apsaugomi tarpvalstybiniuose ginčuose dėl tėvų pareigų, globos teisių, teisės bendrauti ir vaiko pagrobimo. Siūlomais pakeitimais tikimasi sumažinti išlaidas ir padidinti proceso efektyvumą taikant aiškesnes taisykles⁵⁹. Komisija taip pat paskelbė atnaujintą praktinį vadovą piliečiams ir teisininkams dėl šio reglamento taikymo, kuriame nustatoma, kokios valstybės narės teismai tarpvalstybinėmis aplinkybėmis turėtų spręsti santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium ar santuokos panaikinimo bylas ir su tėvų pareigų aspektais, pvz., globos teisėmis, teise bendrauti ir vaiko pagrobimu, susijusias bylas⁶⁰.

⁵² Reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo, OL L 201, 2012 7 27, p. 107–134.

⁵³ Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1329/2014, kuriuo nustatomos formos, nurodytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo, OL L 359, 2014 12 16, p. 30–84.

⁵⁴ Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1259/2010, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje, OL L 343, 2010 12 29, p. 10–16.

⁵⁵ Belgija, Bulgarija, Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Latvija, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Austrija, Portugalija, Rumunija ir Slovėnija.

⁵⁶ Komisijos sprendimas 2012/714/ES, kuriuo patvirtinamas Lietuvos prisijungimas prie tvirtesnio bendradarbiavimo santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje (OL L 323, 2012 11 22, p. 18–19).

⁵⁷ Komisijos sprendimas 2014/39/ES, kuriuo patvirtinamas Graikijos prisijungimas prie tvirtesnio bendradarbiavimo santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje (OL L 23, 2014 1 28, p. 41–42).

⁵⁸ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, OL L 338, 2003 12 23, p. 1–29.

⁵⁹ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-2359_en.htm

⁶⁰ http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_lt.pdf

Sutuoktinių taikinimo klausimais Komisija Europos e. teisingumo portale 2015 m. įsteigė skirsnį, skirtą tarpvalstybiniam sutuoktinių taikinimui. Šiuo skirsniu siekiama skatinti naudotis taikinimu.

(c) Darbuotojų teisių laisvai judėti įgyvendinimo efektyvumo gerinimas

2013 m. balandžio mėn. Komisijai pateikus pasiūlymą⁶¹, 2014 m. balandžio mėn. buvo priimta direktyva darbuotojų teisių įgyvendinimui pagerinti⁶². Pagal šią direktyvą valstybės narės privalo užtikrinti, kad viena arba daugiau nacionalinio lygmens įstaigų turėtų pareigą konsultuoti, teikti paramą ES darbuotojams migrantams, įskaitant darbo ieškančius asmenis, ir padėti jiems įgyvendinti savo teises. Valstybės narės taip pat gali išplėsti šių įstaigų kompetenciją, kad jos būtų atsakingos už visus ES piliečius, kurie naudojami savo teise laisvai judėti. Minėtąją direktyvą taip pat siekiama gerinti visapusiškos, atnaujintos informacijos apie mobilių darbuotojų teises prieinamumą nacionaliniu ir ES lygmeniu.

Taip pat 2014 m. balandžio mėn. priimta Direktyva dėl teisių į papildomą pensiją perkeliavimo⁶³ yra svarbus žingsnis siekiant apsaugoti asmenų, kurie naudojami teise laisvai judėti, teises į papildomą pensiją.

Komisijai pateikus pasiūlymą⁶⁴ 2016 m. balandžio mėn. buvo priimtas naujas EURES reglamentas⁶⁵. Juo siekiama darbuotojams ir darbdaviams suteikti galimybę internete lengvai sužinoti apie visas laisvas darbo vietas Europoje ir teikti prašymus bei CV (EURES portale), taip pat gauti aiškia informaciją, kur ir kaip rasti darbo vietas kitose ES šalyse, o darbo ieškantiems asmenims teikiamos minimalios pagalbos paslaugos. Reglamentu taip pat siekiama pagerinti valstybių narių tarpusavio keitimasi informacija apie darbo rinkos trūkumus ir perteklių, kad būtų geriau derinama ES vidaus darbo vietų pasiūla ir paklausa.

Direktyvoje dėl Darbuotojų komandiravimo direktyvos vykdymo užtikrinimo⁶⁶ numatytos naujos griežtesnės priemonės, kaip kovoti su taisyklių apėjimu, sukčiavimu, įvairiu piktnaudžiavimu ir už tai taikyti sankcijas. Joje išsprendžiamos kai kurių įmonių keliamos problemos ir padidina valstybių narių galimybės stebėti darbo sąlygas ir užtikrinti taisyklių laikymąsi. 2016 m. kovo 8 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Direktyvos, kuria iš dalies keičiama Darbuotojų komandiravimo direktyva⁶⁷, kad būtų supaprastintas paslaugų teikimas per sienas palaikant sąžiningą konkurenciją ir laikantis komandiruojamų darbuotojų, dirbančių vienoje valstybėje narėje ir savo darbdavio laikinai siunčiamų dirbti į kitą valstybę narę, teisių – konkrečiai, užtikrinant sąžiningas sąlygas gauti atlyginimą ir vienodas sąlygas darbuotojus komandiruojančioms ir priimančiosios šalies vietos įmonėms.

⁶¹ COM(2013) 236 *final*.

⁶² Direktyva 2014/54/ES dėl priemonių, kad darbuotojai galėtų lengviau naudotis laisvo darbuotojų judėjimo teisėmis, OL L 128, 2014 4 30, p. 8–14.

⁶³ Direktyva 2014/50/ES dėl būtiniausių reikalavimų darbuotojų judumui tarp valstybių narių didinti gerinant teisių į papildomą pensiją įgijimą ir išsaugojimą, OL L 128, 2014 4 30, p. 1–7.

⁶⁴ COM(2014) 6 *final*.

⁶⁵ Reglamentas (ES) 2016/589 dėl Europos užimtumo tarnybų tinklo (EURES) darbuotojų galimybių naudotis judumo skatinimo paslaugomis ir geresnės darbo rinkų integracijos ir kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 492/2011 ir (ES) Nr. 1296/2013, OL L 107, 2016 4 22, p. 1–28.

⁶⁶ Direktyva 2014/67/ES dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje, OL L 159, 2014 5 28, p. 11–31.

⁶⁷ COM(2016) 128 *final*.

Remiantis Komisijos pasiūlymu⁶⁸ buvo sukurta Europos platforma⁶⁹, skirta spręsti įvairių formų nedeklaruojamo darbo ir klaidingai deklaruojamo darbo, susijusio su nedeklaruojamu darbu, įskaitant apsimestinį savarankišką darbą, problemas. Platforma pradėjo veikti 2016 m. gegužės 27 d. Jos veikla gali apimti bendrų apibrėžčių ir bendrų sąvokų rengimą, keitimąsi įrodymais pagrįsta gerąja patirtimi, tarpusavio mokymąsi, keitimąsi darbuotojais ir bendrus tarpvalstybinius patikrinimus.

6. TEISĖ BALSUOTI IR BŪTI KANDIDATAIS EUROPOS PARLAMENTO IR VIETOS SAVIVALDOS RINKIMUOSE (SESV 20 STRAIPSNIO 2 DALIES B PUNKTAS IR 22 STRAIPSNIS)

6.1. Įvadas

Pagal SESV 20 straipsnio 2 dalies b punktą ir 22 straipsnį visi Sąjungos piliečiai, gyvenantys ne savo pilietybės valstybėje narėje, turi teisę balsuoti ir būti kandidatais Europos Parlamento ir vietos savivaldos rinkimuose valstybėje narėje, kurioje jie gyvena, tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai.

Komisija atsakė į 32 skundus, 71 laišką ir (arba) individualią užklausą, 58 klausimus ir 13 peticijų šiais klausimais iš Europos Parlamento, daugiausia susijusių su „balsavimo teisės atėmimu“ ir neįgaliųjų balsavimo teisėmis. „Balsavimo teisės atėmimas“ šiomis aplinkybėmis susijęs su tuo, kad kai kurios valstybės narės atima savo piliečiams teisę balsuoti nacionaliniuose rinkimuose, jeigu jie tam tikrą laikotarpį gyveno užsienyje, taip pat ir kitoje valstybėje narėje. Todėl šie piliečiai negali dalyvauti jokiuose nacionaliniuose rinkimuose nei savo kilmės šalyje, nei savo gyvenamosios vietos valstybėje narėje.

6.2. Teismo praktikos tendencijos

Byloje *Delvigne*⁷⁰ Teismo buvo paprašyta išnagrinėti, ar Europos teisei prieštarauja tai, kad Prancūzijos piliečiui, nuteistam už sunkų nusikaltimą, visam laikui atimama teisė balsuoti Europos Parlamento rinkimuose. Teismo sprendimas grindžiamas ankstesne Teismo praktika, ypač byla *Eman ir Sevinge*⁷¹, kurioje buvo nuspręsta, kad teisę balsuoti nustato valstybės narės, tačiau tai darydamos jos turi laikytis ES teisės, įskaitant bendruosius principus. Teismas išaiškino, kad nacionalinės taisyklės, kuriomis reglamentuojamas Europos Parlamento rinkimų organizavimas, turi atitikti Pagrindinių teisių chartiją, įskaitant jos 39 straipsnio 2 dalį, kurioje užtikrinama ES piliečių teisė balsuoti Europos Parlamento rinkimuose. Teismas nusprendė, kad aptariamoje byloje pilietinių teisių atėmimas yra proporcingas, nes pilietis padarė sunkų nusikaltimą, o pagal Prancūzijos teisę piliečiams leidžiama prašyti grąžinti jų balsavimo teises, ir todėl šis teisių atėmimas yra leistinas.

6.3. Tendencijos balsavimo teisių srityje ir veiksmai, kurių ėmėsi Komisija

Ataskaitiniu laikotarpiu buvo svarbių tendencijų, susijusių su teise balsuoti ir būti kandidatais vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimuose.

⁶⁸ COM(2014) 221 *final*.

⁶⁹ Sprendimas (ES) 2016/344 dėl Europos platformos, skirtos bendradarbiavimui sprendžiant nedeklaruojamo darbo problemą gerinti, sukūrimo, OL L 65, 2016 3 11, p. 12–20.

⁷⁰ Sprendimas *Delvigne* byloje, C-650/13.

⁷¹ Sprendimas *Eman ir Sevinge* byloje, C-300/04.

6.3.1 Pagrindinių kandidatų į Komisijos pirmininko pareigas sistemos skatinimas ir balsavimo teisių atėmimo padarinių problemos sprendimas

2013 m. kovo 12 d. Komisija paskelbė *Rekomendaciją, kaip Europos Parlamento rinkimus padaryti dar demokratiškesnius ir sklandesnius*⁷², šioje rekomendacijoje atsižvelgdama į Lisabonos sutartį, kuria buvo sustiprintas Parlamento vaidmuo Komisijos atžvilgiu⁷³. Ji paragino Europos politines partijas skirti kandidatus į Komisijos pirmininko pareigas.

Likus dviem mėnesiams iki 2014 m. Europos Parlamento rinkimų, Komisija paskelbė *negalutinę savo rekomendacijos įgyvendinimo ataskaitą*⁷⁴, peržiūrėdama savo rekomendaciją, kad ES ir nacionalinės politinės partijos prieš rinkimus įvardytų savo kandidatą į Komisijos pirmininko pareigas ir bendrais bruožais išdėstytų kandidato programą, ir pažymėjo, kad pagal rekomendaciją veiksmų ėmėsi šešios ES politinės partijos.

Kartu Komisija *ekspertų grupėje rinkimų teisių klausimais* tęsė bendradarbiavimą su valstybių narių ekspertais, siekdama užtikrinti sklandų 2014 m. Europos Parlamento rinkimų organizavimą, ypač keičiantis duomenimis ir parengiant IT priemones, kuriomis būtų užkertamas kelias ES piliečiams šiuose rinkimuose balsuoti du kartus.

2014 m. Europos Parlamento rinkimų ataskaitoje⁷⁵ pabrėžiama, kad tiesiogine rezultatų sąsaja su Komisijos pirmininko paskyrimu buvo sustiprintas naujosios Komisijos demokratinis teisėtumas.

2015 m. lapkričio 11 d. Parlamentas pasiūlė teisėkūros iniciatyvą⁷⁶ integruoti pagrindinių kandidatų (vok. *Spitzenkandidaten*) sistemą į ES rinkimų teisę.

2014 m. sausio mėn. Komisija priėmė rekomendaciją *Balsavimo teisės praradimas ES piliečiams naudojantis laisvo judėjimo teise. Pasekmės ir galimi sprendimai*⁷⁷.

6.3.2 Su teisės balsuoti ir būti kandidatais taikymu susijusių problemų sprendimas

Siekdama užtikrinti, kad priimančiosios valstybės narės pilietybės neturintys ES piliečiai galėtų joje įkurti politines partijas ar tapti jų nariais, Komisija toliau vykdė pažeidimo tyrimo procedūras prieš septynias valstybes nares, kurios to neleido. Trimis atvejais pažeidimo tyrimo procedūros buvo baigtos, kai valstybės narės pateikė patenkinamus galiojančios teisinės sistemos paaiškinimus⁷⁸ arba priėmė naujus teisės aktus⁷⁹. Procedūra tebevykdoma prieš keturias valstybes nares⁸⁰.

⁷² Rekomendacija 2013/142/ES, kaip Europos Parlamento rinkimus padaryti dar demokratiškesnius ir sklandesnius, OL L 79, 2013 3 21, p. 29–32.

⁷³ ES sutarties 17 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad remdamasis Europos Vadovų Tarybos pasiūlymu, pateikiamu atsižvelgiant į Europos Parlamento rinkimų rezultatus, Komisijos pirmininką išrenka Parlamentas.

⁷⁴ COM(2014) 196 *final*.

⁷⁵ COM(2015) 206 *final*.

⁷⁶ 2015 m. lapkričio 11 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Europos Sąjungos rinkimų teisės reformos (P8_TA(2015)0395 – 2015/2035(INL)).

⁷⁷ Komisija seka šios srities tendencijas. Kai kuriose valstybėse narėse vyksta diskusijos.

⁷⁸ Graikija.

⁷⁹ Ispanija ir Slovakija.

⁸⁰ Čekija, Latvija, Lietuva ir Lenkija.

7. TEISĖ Į DIPLOMATINIŲ IR KONSULINIŲ ĮSTAIGŲ TEIKIAMĄ APSAUGĄ (SESV 20 STRAIPSNIO 2 DALIES C PUNKTAS IR 23 STRAIPSNIS)

7.1. Įvadas

Pagal SESV 20 straipsnio 2 dalies c punktą ir 23 straipsnį ES piliečiai, būdami ES nepriklausančios šalies, kurioje jų kilmės valstybė narė neturi atstovybės, teritorijoje, turi teisę į bet kurios kitos valstybės narės diplomatinį ir konsulinį įstaigų teikiamą apsaugą tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai. ES piliečiai apie šią teisę žino mažiau negu apie kitas Sąjungos pilietybės teikiamas teises⁸¹.

Ataskaitiniu laikotarpiu Komisija atsakė į keturis skundus, dešimt laiškų ir (arba) individualių užklausų ir tris klausimus šia tema iš Europos Parlamento. Šie dokumentai buvo susiję su laikinųjų kelionės dokumentų išdavimu, kad pilietis galėtų sugrįžti namo, arba su nepakankama arba diskriminacine konsuline apsauga.

7.2. Tendencijos konsulinės apsaugos srityje

2015 m. Taryba priėmė *Direktyvą neatstovaujамų Sąjungos piliečių konsulinei apsaugai užsienyje palengvinti*⁸², kurioje nustatomos aiškios ir teisiškai privalomos valstybių narių konsulinių įstaigų bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo taisyklės, kuriomis užtikrinama, kad neatstovaujami ES piliečiai trečiosiose šalyse galėtų naudotis kitų valstybių narių nediskriminacine konsuline apsauga. Valstybės narės turi šią direktyvą perkelti iki 2018 m. gegužės 1 d.

2015 m. Komisija sudarė *ekspertų grupę konsulinės apsaugos klausimais*, siekdama aptarti SESV 23 straipsnio ir direktyvos įgyvendinimą ir keistis geriausia patirtimi su valstybių narių ekspertais.

ES ir trečiosios šalys derėjosi dėl kelių dvišalių susitarimų⁸³, kuriuose numatytos *konsulinio sutikimo nuostatos*, jomis visapusiškai įgyvendinant neatstovaujамų ES piliečių teisę į nediskriminacinę konsulinę apsaugą.

8. TEISĖ PATEIKTI PETICIJAS EUROPOS PARLAMENTUI IR KREIPTIS Į EUROPOS OMBUDSMENĄ (SESV 20 STRAIPSNIO 2 DALIES D PUNKTAS IR 24 STRAIPSNIO 2, 3 IR 4 DALYS)

8.1. Įvadas

SESV 20 straipsnio 2 dalies d punkte ir 24 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse nurodomos kitos ES piliečių teisės – teisė kreiptis į ES institucijas, įskaitant teisę pateikti peticiją Europos Parlamentui, ir teisė kreiptis į Europos ombudsmeną. Kiekvienas ES pilietis turi teisę rašyti bet kurioms institucijoms, įstaigoms, biurams ar agentūroms viena iš ES oficialiųjų kalbų⁸⁴ ir gauti atsakymą ta pačia kalba⁸⁵.

⁸¹ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 430 dėl Sąjungos pilietybės.

⁸² 2015 m. balandžio 20 d. direktyva (ES) 2015/637 dėl koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonių, skirtų neatstovaujамų Sąjungos piliečių konsulinei apsaugai trečiosiose šalyse palengvinti ir kuria panaikinamas Sprendimas 95/553/EB, OL L 106, 2015 4 24, p. 1–13.

⁸³ *Inter alia*, su Afganistanu, Australija, Kanada, Kuba ir Naująja Zelandija.

⁸⁴ Žr. ES sutarties 55 straipsnio 1 dalį.

⁸⁵ Šią nuostatą įgyvendina visos Sąjungos institucijos, įstaigos, biurai ar agentūros, kiek tai aktualu jų darbe.

8.2. Teisė pateikti peticiją Europos Parlamentui

Pagal SESV 24 straipsnio 2 dalį ES piliečiai turi teisę pateikti Europos Parlamentui peticiją bet kuria Sutarties kalba jiems poveikį turinčiais Sąjungos klausimais ir gauti atsakymą ta pačia kalba. Pirmąjį 2016 m. pusmetį EP Peticijų komitetas gavo 779 peticijas. 2015 m. EP Peticijų komitetas gavo 1 400 peticijų – tai yra mažiau negu 2 714 peticijų 2014 m. ir 2 891 peticija 2013 m. Dažniausiai peticijos buvo teikiamos teisingumo ir pagrindinių teisių klausimais, įskaitant Sąjungos pilietybę ir laisvą judėjimą, antra pagal svarbą grupė – aplinkos ir vidaus rinkos klausimai.

Nuo 2014 m. veikia peticijų saityno portalas⁸⁶, kuriuo sudaromos sąlygos teikti peticijas vartotojams patogiu būdu, internetu. Portale taip pat sudaromos sąlygos piliečiams internetu išreikšti paramą nebaigtoms nagrinėti peticijoms, kurios paskelbtos priimtinomis. Dėl šio internetinio proceso peticijų skaičius sumažėjo perpus, nes buvo pradėti taikyti atrankiniai klausimai, pagal kuriuos iš anksto buvo patikrinamas peticijų priimtumas.

8.3. Teisė kreiptis į Europos ombudsmeną

Pagal SESV 24 straipsnio 3 dalį ES piliečiai turi teisę kreiptis į Europos ombudsmeną, nagrinėjantį piliečių skundus dėl ES institucijų, įstaigų ir agentūrų. Problemos įvairios, pradedant sutartiniais ginčais ir baigiant pagrindinių teisių pažeidimais, nepakankamu sprendimų priėmimo skaidrumu ir atsisakymu leisti susipažinti su dokumentais.

Ataskaitiniu laikotarpiu ombudsmeno tarnyba užregistravo 6 506 skundus ir pradėjo 953 bylas. Kiekvienais iš šių trejų metų dauguma skundų buvo susiję su tariamai nepakankamu skaidrumu. Ombudsmeno pasiūlymų vykdymas padidėjo nuo 80 % 2013 m. iki 90 % 2014 m. Ombudsmeno tarnyba trejų metų laikotarpiu padėjo daugiau kaip 63 300 piliečių – inicijavo tyrimus, atsakė į informacijos prašymus arba teikė patarimus per sąveikų internetinį vadovą.

Šį pagrindinį skundų nagrinėjimo darbą 2013–2014 m. papildė strateginiai tyrimai savo iniciatyva, kuriais siekta kuo didesniam piliečių skaičiui suteikti naudos išnagrinėjant sisteminėmis, o ne pavienėmis atrodančias problemas. Atliekant tuos tyrimus buvo aiškinamasi, kaip veikia Europos piliečių iniciatyva (2013 m.), ir buvo vertinamas derybų dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo skaidrumas (2014 m.), trišalių dialogų skaidrumas (2015 m.) ir kt.

9. EUROPOS PILIEČIŲ INICIATYVA (SESV 24 STRAIPSNIS; ES SUTARTIES 11 STRAIPSNIO 4 DALIS)

Remiantis Europos Sąjungos sutarties (ES sutarties) 11 straipsnio 4 dalimi, įgyvendinta Reglamentu (ES) Nr. 211/2011, ne mažiau kaip milijonas piliečių iš bent septynių valstybių narių gali imtis iniciatyvos raginti Komisiją jos kompetencijos srityse pateikti pasiūlymą tokiais klausimais, kuriais jie mano, kad Sutartims įgyvendinti yra reikalingas Sąjungos aktas.

Nuo Reglamento (ES) Nr. 211/2011 įsigaliojimo įvairiais klausimais buvo imtasi 36 iniciatyvų⁸⁷, o organizatoriai surinko maždaug šešis milijonus pritarimo pareiškimų. Trimis iniciatyvomis buvo pasiekta milijono parašų riba:

⁸⁶ <https://petiport.secure.europarl.europa.eu/petitions/en/main>

⁸⁷ Europos piliečių iniciatyvos registras; <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome?lg=lt>

- pagal iniciatyvą *Right2Water*⁸⁸ raginama priimti teisės aktus, kuriais būtų ginama žmonių teisė į vandenį ir sanitarines paslaugas ir būtų skatinama tiekti vandenį ir teikti sanitarines paslaugas kaip būtinas viešąsias paslaugas visiems. 2014 m. kovo mėn. komunikate⁸⁹ Komisija išsipareigojo imtis tam tikrų priemonių, kuriomis reaguojama į organizatorių prašymus;
- pagal iniciatyvą *Vienas iš mūsų*⁹⁰ ES raginama nutraukti mokslinių tyrimų, kuriuos atliekant sunaikinami žmonių embrionai, finansavimą. 2014 m. gegužės 28 d. Komisija priėmė komunikatą⁹¹, kuriame paaiškino, kad neketina pateikti pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, nes galiojanti ES teisinė sistema laikoma pakankama; taip pat
- pagal iniciatyvą *Stabdykite vivisekciją*⁹² raginama priimti teisės aktus, kad būtų nutraukti bandymai su gyvūnais. 2015 m. birželio 3 d. Komisija priėmė komunikatą⁹³, kuriame išsipareigojo imtis įvairių veiksmų, kad būtų laipsniškai nutraukti bandymai su gyvūnais.

Komisija atliko reglamento taikymo peržiūrą ir 2015 m. kovo 31 d. priėmė ataskaitą⁹⁴, kurioje daroma išvada, kad Europos piliečių iniciatyva visapusiškai veikia. Ataskaitoje pripažįstama, jog esama galimybių šią priemonę tobulinti, kad ji būtų patogesnė naudotis ir prieinamesnė piliečiams. Komisija, bendradarbiaudama su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais ir institucijomis, yra išsipareigojusi toliau stebėti ir aptarti įvairius Europos piliečių iniciatyvos klausimus ir šią priemonę tobulinti.

⁸⁸ *Vanduo ir sanitarinės paslaugos yra žmogaus teisė! Vanduo yra visuotinė nuosavybė, o ne prekė!* (Europos piliečių iniciatyvos registras); <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/successful/details/2012/000003>

⁸⁹ COM(2014) 177 final.

⁹⁰ *Vienas iš mūsų* (Europos piliečių iniciatyvos registras); <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/finalised/details/2012/000005/it>.

⁹¹ COM(2014) 355 final.

⁹² *Stabdykite vivisekciją* (Europos piliečių iniciatyvos registras); <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/successful/details/2012/000007>.

⁹³ COM(2015) 3773 final.

⁹⁴ COM(2015) 145 final.